

УДК 378.091.212 – 061.2

В. Б. Тюска

ТЕХНОЛОГІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ КЛУБНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ВАЖЛИВОЇ СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті представлено технологію організації клубної діяльності студентської молоді. Розкрито сутність проблеми удосконалення системи професійної підготовки майбутнього вчителя засобами клубної діяльності. Запропоновано модель діяльності студентського клубу та схему клубної діяльності студентів з метою розвитку творчого потенціалу особистості. Розроблено програму виховних цілей у кожній із галузей діяльності студента (когнітивній, афективній і регулятивній).

Ключові слова: педагогічна технологія, творчий вчитель, сфери внутрішньої структури особистості, клубна діяльність.

В статті представлена технологія організації клубної діяльності студентської молоді. Розкрито проблему удосконалення системи професійної підготовки майбутнього вчителя засобами клубної діяльності. Предложена модель діяльності студентського клубу та схема клубної діяльності студентів з метою розвитку творчого потенціалу особистості. Изобретена программа воспитательных целей в каждой из сфер деятельности студента (когнитивной, аффективной, регулятивной).

Ключевые слова: педагогическая технология, творческий учитель, сферы внутренней структуры личности, клубная деятельность.

The article presents the technology of the club activity of students. It has been revealed the essence of the problem of the improving of the future teachers' training by means of the club activity. The model of the student club activity and its scheme of developing of the individual creative potential have been designed. It has been worked out the programme of the educational objectives in each of the spheres of students' activity (cognitive, affective and regulatory).

Keywords: educational technology, a creative teacher, the scope of the internal structure of the personality, club activity.

Нові педагогічні технології, які сьогодні впроваджують у навчальний процес загальноосвітніх шкіл, професійних і вищих закладів освіти України, розглядаються як необхідна умова інтелектуального, творчого і морального розвитку особистості, оскільки «розвиток індивідуальних якостей дитини без формування у неї спроможності до реалізації своїх особливостей і здібностей до подальшого саморозвитку себе як особистості може стати для окремих учнів глухим кутом, шляхом у нікуди. Прагнення просто розвивати індивідуальність дитини є для неї справжньою «ведмежою послугою» [1, с. 8-13]. На наш погляд, ця думка справедлива для всіх етапів здобуття освіти молодю людиною. Саме на цьому акцентує увагу Г. Г. Кремінь, – вважаючи, що гармонійно розвинена особистість має бути головною метою і змістом усієї системи освіти. Замість пріоритету держави в освітянському просторі на перше місце має бути поставлена саме людина» [2, с. 13].

Технологічний підхід до інноваційних процесів (нововведень) надає їм наукового характеру і прогресивності (прогрес – від лат. рух уперед, розвиток) поняття, що означає поступальний розвиток за висхідною лінією, перехід від нижчого до вищого, досконалішого стану. Джерелом прогресивності є ідея, що породжує педагогічні новації та процеси оновлення педагогічної діяльності на основі творчого пошуку оригінальних, нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем тощо.

З погляду В. П. Безпалька, «будь-яка система може бути або технологією або мистецтвом. Мистецтво, вважає він, – засноване на інтуїції, технологія – на науці. З мистецтва все починається, технологією завершується, щоб потім усе розпочати спочатку» [3, с. 5]. Тобто, педагогічна творчість повинна ґрунтуватися на науковій основі, синтезі наукових знань, які творчо реалізуються в практичній діяльності.

На сучасному рівні розвитку педагогічної науки педагогічна технологія тлумачиться як інтегрований системотвірний механізм, який забезпечує процес програмування освітньо-виховних цілей у певній ієрархічній послідовності з орієнтацією на кінцевий результат. Поетапне програмування цілей американські вчені Б. Блум і Д. Кратвол визначали таксономіями («таксономія» – від грецьких слів *taxis* – послідовне розміщення і *homo* – закон) – «означає таку класифікацію і систематизацію об'єктів, яка побудована на основі певного природного взаємозв'язку і використовує для опису об'єктів категорії, розміщені послідовно, за зростаючою складністю, тобто за певною прогресією. Такий підхід найбільше властивий органічним системам, як і будь-яким організмам, спроможним до саморозвитку – одного з провідних принципів педагогічної науки, що впливає з природних умов, насамперед із природи самої людини [3, с. 6], теорії самоорганізації.

Ми виходили з того, що творча особистість – це активна людина, якій властиві процеси саморозвитку (мається на увазі безперервний процес самовдосконалення), творчий підхід до розуміння, сприйняття навколишнього світу, самого себе та творча самореалізація щодо власних професійних схильностей і здібностей, навколишнього середовища (природи і суспільства). Ці властивості повинні бути притаманні сучасному вчителю, від творчої діяльності якого залежить не лише процес його власного самовдосконалення, а й творча самореалізація його вихованців, майбутніх громадян суспільства. Тобто, педагогічну творчу самореалізацію ми виокремлюємо із загальної структури творчості, враховуючи внутрішню структуру її як стан душі людини, але віддаючи перевагу зовнішній – процесуальній (діяльність), що набувається в процесі педагогічного становлення.

Оскільки ми зосередили увагу на професійній підготовці майбутнього вчителя в умовах студентського клубу, то об'єднання студентів клубного типу виступає в нашому дослідженні як позааудиторна діяльність студентів, засіб активізації навчання майбутніх вчителів та їх професійного становлення, їх творчої самореалізації. Вона включає в себе діяльність комп'ютерно-діагностичних центрів, телефонів (кімнат) «Довір'я», психокорекцію особистісних якостей за допомогою психологів, педагогів, лікарів; зустрічі з провідними психологами, педагогами, фізіологами, психотерапевтами, екстрасенсами; взаємостілкування педагогів і студентів на основі щоденника самовдосконалення; діяльності відповідних рубрик внутрішньовузівської преси; чіткої багатопланової структури клубної діяльності тощо. Тобто в нинішніх умовах у її контекст вклинюються форми роботи, коли студент сам може вивчити свої потенційні можливості, визначити їх сутність як таких, наприклад, що характеризують його професійну спрямованість, творчий потенціал тощо.

Наукове осмислення сутності проблеми удосконалення системи професійної підготовки майбутнього вчителя засобами клубної діяльності дозволяє відзначити стратегічний напрямок – творчу самореалізацію в умовах клубної діяльності, яка спрямована на те, щоб індивідуальні особливості майбутнього вчителя стали однією із найважливіших цінностей як для нього самого, так і для всієї системи педагогічної освіти.

У процесі нашого дослідження ми враховуємо, що незалежно від виду діяльності усім студентам, як і будь-якій людині зокрема, притаманна вроджена схильність актуалізувати свої потенційні сили. Необхідним компонентом творчої активності є спроможність мобілізувати вольові зусилля (здійснювати вибір, приймати рішення і виконувати їх). Активність особистості ґрунтується на спроможності здійснювати внутрішні можливості (цілі, наміри, задуми), тобто спроможності самореалізуватися (регулятивна сфера). Але вона активно самореалізується за умови синтезу знань про свої природні можливості, схильності, таланти, що досягаються на основі самопізнання (когнітивна складова особистості) та певного її ставлення до самої себе (самоствлення, самооцінки цих можливостей (афективна складова особистості)). Вона по суті є провідною рушійною силою, яка спрямовує її до самовдосконалення, творчої самореалізації, оскільки на цій основі у неї формується ставлення і до власної професійної діяльності, прагнення до самовдосконалення, що пов'язано з оновленням своїх знань, умінь та навичок на основі своїх потенціальних можливостей.

Творча активність особи, її розвиток та ще більшою мірою реалізація залежить від розвиненості мотиваційної структури. Такі соціальні явища, як, з одного боку, знання, навички, вміння, звички, з іншого – ідеали, установки, цінності, переконання, є найґрунтовнішою основою творчої активності особи. Сила творчого потенціалу зумовлена не стільки наявністю в людини творчих здібностей, скільки мотиваціями потреби у творчості. Людина може досягти значних результатів не завдяки своїм обдаруванням, а внаслідок постійної наполегливої боротьби з наявними на її шляху труднощами. Історія знає багатьох музикантів з поганим слухом, художників і поетів з посереднім зором. Це дає підстави А. Адлеру, одному із засновників «Індивідуальної психології», стверджувати: «Ми заперечуємо існування природних здібностей. Нам здається, що всі великі людські досягнення є результатом правильного навчання, наполегливості та відповідних вправ з раннього віку» [4, с. 11].

Творчий потенціал особи як відносно стійкої системи завжди багатший, ніж вимоги конкретної діяльності. Крім того, людині властиве прагнення до безперервного розвитку своїх потенцій, що впливає із діалектики як одного із провідних методологічних підходів вивчення розвитку систем.

Опираючись на цю основу, ми, програмуючи виховні цілі з метою створення умов для творчої самореалізації студентів педагогічних навчальних закладів засобами клубної діяльності, зважили, що цей процес ґрунтується, насамперед, на основі принципу ідеалізації – програмуванні цілей, які мотивують прогресивний розвиток цього процесу і конкретної особи зокрема, орієнтуючись на досконалий (ідеальний) кінцевий результат – ідеалістичний підхід до організації педагогічного процесу.

Враховуючи те, що процес організації клубної діяльності студентів педагогічних навчальних закладів спрямований на розвиток та удосконалення творчих умінь та навичок майбутнього вчителя, ми, перш ніж змодельувати систему клубної діяльності, акцентували увагу на структурі творчого вчителя.

Для реалізації поставлених завдань було обрано технологічний підхід, під яким розуміємо інтегрований системотвірний механізм, що забезпечує процес програмування та реалізації освітньо-виховних

цілей у певній ієрархічній послідовності з орієнтацією на кінцевий результат. Визначений підхід покладено в основу розробленої моделі діяльності студентського клубу (див. рис. 1). Ця модель проектувалася з урахуванням внутрішніх та зовнішніх передумов формування творчої особистості майбутнього педагога. Внутрішні передумови (інтелектуальні, емоційно-оцінювальні, вольові) передбачали вивчення внутрішньої структури особистості (когнітивної, афективної, регулятивної). Зовнішні передумови створювалися в процесі діяльності клубів різного спрямування (інтелектуального, професійного, мистецько-культурологічного тощо), а також під час проходження майбутніми вчителями педагогічної практики.

Так, когнітивна (пізнавальна) сфера сприяє розвитку творчого професійного мислення (пошуково-перетворювальний стиль мислення, дивергентність, гнучкість, швидкість, творча уява, розвиненість уваги, пам'яті тощо). Ці якості сприяють розвитку творчої свідомості й самосвідомості майбутнього вчителя і визначають його соціальну творчу активність – спрямованість на творчість. Саме це забезпечує професійний та соціально-організаційний напрями клубної діяльності студентів педагогічних навчальних закладів. Афективна (емоційна) складова особистості спрямована на формування творчої спостережливості в процесі розв'язання професійних завдань, самостійності, впевненості в непередбачених ситуаціях, адекватну систему «Я – концепції», винахідливість, різнобічність особистісного розвитку, професійну інтуїцію тощо. Забезпечують такий рівень розвитку особистості студента клуби культурологічного та екологічного характеру. Регулятивна (вольова) сфера передбачає розвиток творчої активності, яка реалізується під час проходження студентами педагогічної практики.

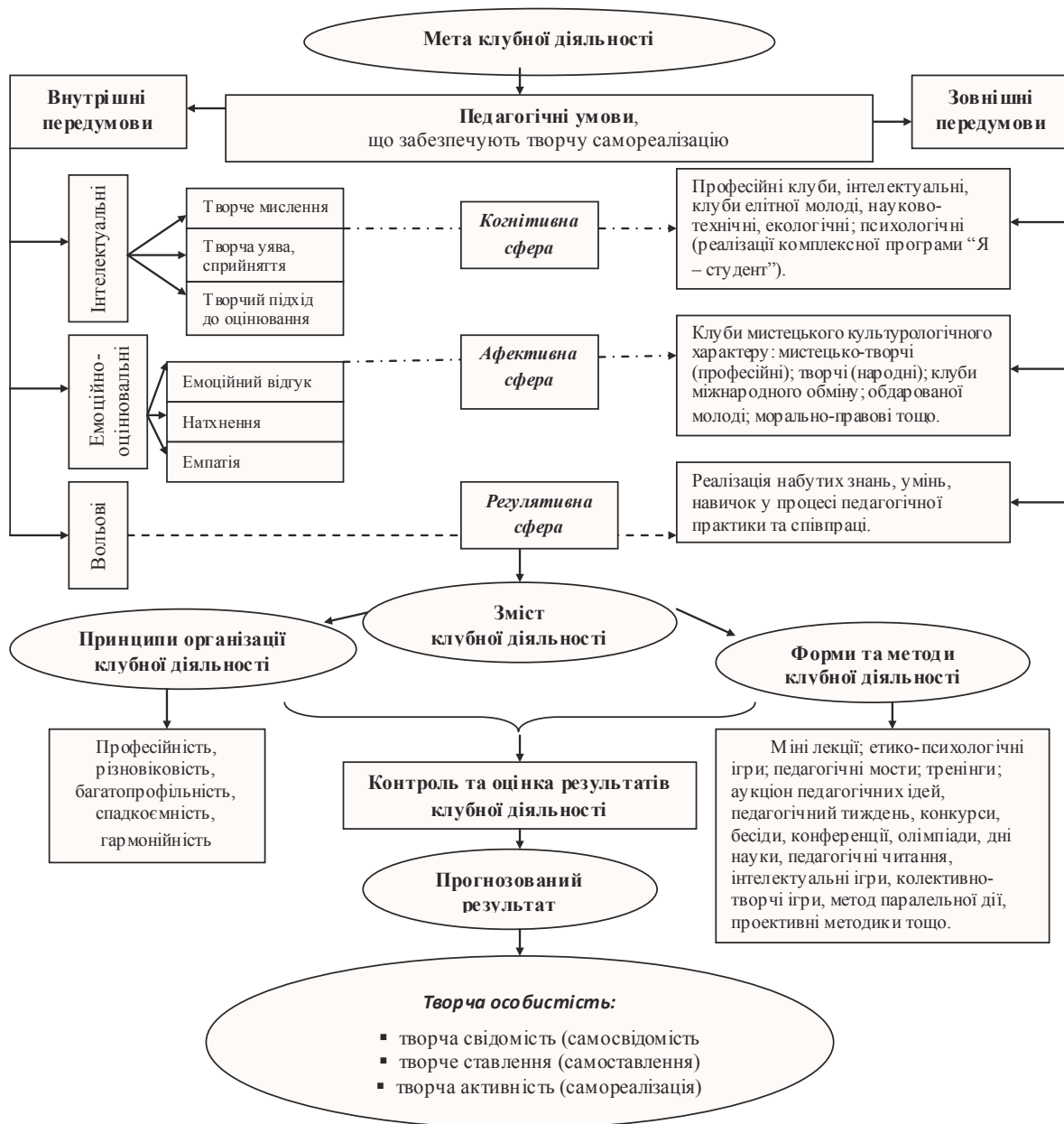

Рис. 1. Модель діяльності студентського клубу

Як і будь-яка органічна система, особистість учителя має свою структуру, що характеризує її цілісність: когнітивна (пізнавальна), афективна (емоційна) і регулятивна (вольова) сфери, які, своєю чергою, синтезують характерні їм якості: професійні знання, уміння та навички (когнітивна сфера), ставлення до своєї професійної діяльності, об'єкта педагогічного впливу навколишніх і самого себе, (афективна), реалізація знань, умінь і навичок у практичній діяльності, сфера, яка по суті є результатом і характеризує певний рівень педагогічної діяльності вчителя.

Оскільки у нашому дослідженні вирізняється творча педагогічна діяльність, характерна творчому педагогу, то, моделюючи його структуру, виходили з того, що творчість – це вищий рівень досконалості продукту діяльності людини. Ми дотримуємося традиційних поглядів, що характеризують учителя, складовими компонентами якої є мотивація особистості (педагогічна спрямованість та її види); якості особистості (педагогічні здібності, характер та його риси, психічні процеси та стани); інтегральні характеристики особистості (педагогічна самосвідомість, індивідуальний стиль, креативність, творчий потенціал), що визначають неповторність та унікальність особистості вчителя (за А. К. Марковою). Виходячи з цього, структура творчого вчителя передбачає аспекти, що характеризують високий рівень досконалості, майстерності діяльності педагога у різних сферах його компетентності і професійної діяльності.

Програмування виховних цілей у кожній із галузей діяльності студента (когнітивній, афективній і регулятивній) ми передбачили з метою розвитку творчого потенціалу, в певній ієрархічній послідовності (системі) (див. табл. 1).

Таблиця 1

Категорія виховних цілей у когнітивній галузі діяльності (формування творчого світобачення особистості студента засобами клубної діяльності).

Основні категорії виховних цілей	Приклади узагальнених чинників виховних цілей
ЗНАННЯ	
Ця категорія означає трансформацію інформації, що сприймається і запам'ятовується на творчому рівні сприйняття і відтворення в контексті різних галузей знань, починаючи від конкретних фактів і завершуючи цілісними теоріями. Клуб виступає як форма, що розширює інформаційний простір студента і сприяє творчому сприйняттю його професійної компетентності.	Вживання поширеної термінології, пов'язаної із творчим оволодінням знань студентами (нововведення, інноваційна ідея, інноваційна технологія, майстерність тощо, конкретні форми, методи й процедури, основні поняття, норми, правила, що характеризують творче (образне) сприйняття світу, власної професії на основі набутих знань.
РОЗУМІННЯ	
Показником творчої спроможності розуміти значення інформаційного матеріалу є творче перетворення (трансляція) матеріалу із раціональної форми та репродуктивних видів педагогічної діяльності у творчу (у творчий процес майбутньої діяльності), технологічна інтерпретація (моделювання, програмування) наступного ходу явищ, процесів з орієнтацією на ідеальний результат.	Творче розуміння фактологічного матеріалу, образна інтерпретація словесної інформації, інтерпретація схем, графіків, діаграм, уявний опис майбутніх наслідків та використання їх у педагогічній діяльності; уміння моделювати різні аспекти професійної діяльності, сприймати їх у вигляді педагогічної системи, підсистем, схемах, графіках тощо (педагогічна технологія).
АНАЛІЗ	
Розвиток творчого світобачення та розуміння на науковій основі, оскільки аналіз є методом наукового пізнання – вичленення частин цілого, виявлення взаємозв'язків між ними, усвідомлення принципів організації цілого.	Виділення прихованих (не зовсім зрозумілих) передбачень, виявлення помилок і упущень у логіці, творче розмірковування та вичленення відмінностей між творчістю і не творчістю, оцінка значущості діяльності на рівні творчої педагогічної діяльності.
СИНТЕЗ	
Сприйняття навколишнього світу (природи, суспільств) як явищ, яким характерний певний синтетичний стан; інтеграція певних ідей, систем, технологій у контексті творчої педагогічної діяльності, уміння комбінувати елементи, щоб одержати ціле, яке містить новизну.	Творча діяльність пізнавального характеру, експериментальна робота, розв'язання проблем на основі знань із різних галузей; оновлення власного педагогічного досвіду за рахунок різного роду ідей, методик; індуктивно-дедуктивний підхід до творчого нововведення та системотворення.
ОЦІНКА	
Оцінювання знання того чи іншого явища, твердження, міркування, дослідження проявляється у творчому підході до оцінювання знань, умінь, дій, вчинків та у розвитку педагогічної уяви, що сприяє домисленню реалізації ідей на основі власного досвіду, творчої інтуїції.	Оцінка логіки обґрунтування проблем, явищ, фактів, подій, відповідних висновків, значущості того чи іншого продукту творчої педагогічної діяльності, вчинків, поведінкових норм; уміння створювати виховуючі ситуації оцінювального характеру, педагогічні задачі тощо.
ЗАСТОСУВАННЯ	
Творче використовувати знання в конкретних умовах і нових ситуаціях. Включає застосування правил, методів, понять, законів, принципів, теорій, які характеризують творчу педагогічну діяльність.	Використання норм, понять і правил у нестандартних умовах професійної діяльності; уміння самому проектувати нестандартні умови діяльності.

На рівні когнітивної складової ознаками, що характеризують творчого вчителя, є творче (образне) мислення, творча уява, образне сприйняття навколишнього світу і самого себе, образна мова, що є результатом мислительної діяльності людини та уміння прогнозувати, моделювати, конструювати педагогічні проблеми на теоретичному рівні, (інтелектуально-творча самореалізація). На цьому рівні сформованості творчої самореалізації велику роль відіграє педагогічна захопленість – одна із найважливіших передумов педагогічної творчості, що поступово закріплюється як одна із провідних потреб студента – майбутнього педагога до творчої самореалізації. Студент забезпечується синтезом знань про людину, пізнає самого себе і на цій основі оволодіває уміннями та навичками вивчення дитини – педагогічна антропологія.

Різнобічна ерудиція вчителя, його загальна культура, начитаність, широта інтересів – вихідні чинники самореалізації вчителя. Для людей творчого складу розуму знання є провідним джерелом оригінальних ідей і нестандартних вирішень. Образний світ мистецтва, живі враження від зустрічей з людьми, спостереження, досягнення науки і техніки – все, що вбирає в себе вчитель, стає джерелом розвитку творчої уяви, фантазії, конструктивної думки тощо. Саме тому становлення творчої особистості педагога у вищих навчальних закладах неможливе лише в аудиторних рамках. Цей етап потребує широкої сфери позааудиторних видів діяльності. Як на наш погляд, студентський клуб є запорукою цього. Оскільки творчість передбачає науково-доказовий вибір дій у конкретній педагогічній ситуації, то можна вважати правомірним судження, що науково-педагогічний стиль мислення вчителя – це вихідна і кінцева мета твірного впливу. Науково-педагогічний характер мислення орієнтує вчителя на активне розв'язання завдань, що стоять перед школою (Ю.К. Бабанський), – пошуково-проблемний стиль мислення. Дослідницькі матеріали окремих авторів (І.А. Зязюн та ін.) пов'язані з вивченням педагогічної майстерності майбутніх учителів, підтверджують, що найвищим є творчий рівень педагогічної майстерності: як важливий показник продуктивної діяльності взагалі і педагогічної зокрема творче мислення – важлива умова, першооснова становлення творчого типу особистості. Саме на цьому ми і акцентуємо увагу в контексті дослідження когнітивної сфери творчого вчителя.

У пошуках засобів ефективного формування педагогічної творчості в умовах позааудиторної діяльності студентів, ми мали на увазі, що стрижнем її становлення є ставлення педагога до професійної діяльності та самоставлення, що ґрунтується на самооцінці власної педагогічної діяльності – потреба в творчому підході до справи.

Творче ставлення (самоставлення) необхідні для оволодіння мистецтвом життєтворчості. Чим вища рольова компетентність людини, тим багатоаспектніше її функціонування, тим багатомірніший її особистісний рівень, тим більше можливостей для її творчої самореалізації у процесі педагогічної діяльності. Чітко уявляючи її систему, педагог спроможний оновлювати її на основі власних підходів чи інновацій за рахунок ідей, що зафіксували себе у світовій педагогіці як прогресивні. Тобто на рівні афективної сфери творчий учитель характеризується як людина, яка володіє емпатійним відгуком (діяльніший, тобто вміє вникати, оцінювати і регулювати власними почуттями і на сенсорно-навіювальній та енергетичній основі сприймати емоційний стан оточуючих, зокрема дітей, та певним чином реагувати на нього) комунікативні та перцептивні здібності. Крім цього, такий учитель на естетичному рівні (відчуття краси і величі педагогічної діяльності, прагнення до прекрасного і діяльності за законами краси) відчуває і ставиться до різних аспектів навколишнього світу (природи та продуктів діяльності соціального середовища), різних видів мистецтва і виходячи з цих позицій оцінює професійну діяльність. Самооцінка та емпатія сприяють творчому ставленню педагога до власної професійної діяльності, умінню сприйняти і оцінити елементи творчості в педагогічній діяльності інших педагогів, зокрема тих, досвід яких став відомим у межах світової класики. Крім цього, афективна складова особистості сприймається нами як вихідна в контексті інноваційної сфери діяльності, центральною умовою, що забезпечує потребу в майбутнього педагога до творчої самореалізації у цій галузі. На це надихають його конкретні зразки творчої діяльності педагогів, досвід яких став відомим у межах певного регіону, республіки, світової громадськості, знання своїх власних творчих можливостей, що підкріплюється самоставленням як важливою складовою емоційної сфери людини, в контексті нашого дослідження – творчим самоставленням. На його основі ґрунтується сприйняття себе як педагога в ідеальному варіанті, а це, своєю чергою, спонукає студента до програмування власних педагогічних дій на ідеальному рівні (творчому) і мотивує потребу в творчій самореалізації. На цьому етапі експериментальної роботи аксіологічний та культурологічний методологічні підходи, що забезпечують орієнтацію на загальнолюдські моральні та культурні надбання (див. табл. 2).

Таблиця 2
Категорії виховних цілей в афективній сфері діяльності студентів

Основні категорії виховних цілей	Приклади узагальнених чинників виховних цілей
ЕМОЦІЙНЕ СПРИЙНЯТТЯ	
Сприйняття та відповідне реагування (перцепція) на ті чи інші прояви емоційних станів школярів. Уміння відчувати прекрасне у природі, людському середовищі оцінювати власні творчі досягнення тощо.	Творча самореалізація в процесі розв'язання проблем, пов'язаних із комунікативною сферою процесу педагогічної діяльності; відчуття прекрасного в різних видах мистецтва; сприйняття власної педагогічної діяльності як творчого процесу, мистецтва.
РЕАГУВАННЯ (ЕМОЦІЙНИЙ ВІДГУК)	
Активні прояви, пов'язані із внутрішніми почуттями, викликані сприйняттям емоційних станів школяра. Уміння на емпатійному рівні реагувати на ці прояви і формувати такі уміння в учнів.	Творче ставлення до професійної діяльності, гуманне ставлення до учнів, чуйність, доброта, справедливість у ставленні до інших, вимогливість до себе і інших щодо реалізації моральних норм поведінки, уміння творчо конструювати взаємостосунки з учнями, колегами, іншими категоріями людей.
ЗАСВОЄННЯ ТА ТВОРЧЕ ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ	
Внутрішня потреба студента вивчати, систематизувати і творчо використовувати педагогічний досвід, який вважається інноваційним. Осмислення і поєднання різних значущо важливих ідей, новацій, систематизація їх у певну педагогічну систему цінностей, їх концептуалізація на основі власного самосприйняття.	Уміння вирізняти інноваційні, прогресивні ідеї, інноваційні технології, синтезувати їх у процес творчої педагогічної діяльності; прагнення до власної генерації ідей уміння інтерпретувати їх з аналогічними виявленнями, виявленнями в процесі вивчення досвідів
ПОШИРЕННЯ АСПЕКТІВ ДОСВІДУ, ЩО ҐРУНТУЄТЬСЯ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ	
Творчий рівень сприйняття та засвоєння досвіду, прагнення удосконалити його на основі власних підходів та творчої реалізації; прагнення до пошуку нових ідей шляхом педагогічної класики та вивчення сучасного педагогічного досвіду.	Самостійність у всіх видах діяльності, прагнення до співробітництва, творчої співпраці у груповій діяльності, готовність до переосмислення власного досвіду на основі інформації про інші, прогресивніші, прагнення до творчого самовдосконалення тощо.

Регулятивна сфера характеризує процес творчої діяльності вчителя. Це творча самореалізація, що ґрунтується на синтезі творчого мислення та творчого ставлення (самостановлення) – вищі форми мислительної та емоційної сфери структури педагога. За Д.І.Петренко та І.Г.Єрмаковим – це є рольова компетентність, яка полягає у спроможності особистості оперативного володіти психологічними ролями, виступати повноцінним суб'єктом цих ролей, включати рольову поведінку в процес власної життєдіяльності, що дає змогу розв'язувати різні життєві проблеми [5, с. 117].

Провідною рушійною силою творчої самореалізації майбутнього педагога є педагогічний ідеал («Я-ідеальне» як складова «Я-концепції» – «Я-студент»). Педагогічний ідеал проявляється в усвідомленні вчителем власної місії, у баченні себе в педагогічному процесі. Він визначає характер стосунків з учнями, колегами, батьками, характеризує цілісне ставлення вихователя до всієї багатогранної педагогічної діяльності (див. табл. 3).

Таблиця 3
Категорії виховних цілей студентів у регулятивній галузі

МАНІПУЛЯЦІЯ	
Педагогічна майстерність, пов'язана із руховою діяльністю (маніпуляцією): міміка, жестикуляція, які супроводжують педагогічний процес та зовнішні манери етичної поведінки.	Навички майстерності мови, письма, рухові дії, що супроводжують процес педагогічної діяльності; маніпулятивний рух під час гри на музичних інструментах, жестикуляція, що супроводжує норми морального етикету.
РЕГУЛЯЦІЯ	
Ця категорія охоплює сферу, пов'язану із ритмікою організації навчально-виховного процесу, самоорганізацією (організація власного способу життя, пов'язаного із професійною діяльністю та забезпечують: здоровий спосіб життя, організація побуту та дозвільності, на перспективу тощо).	Розуміння необхідності оволодіння знаннями, уміннями та навичками майстерності педагогічної регуляції, аналіз, синтез регулятивних процесів, навички врегулювання непередбачених ситуацій педагогічної практики, стосунків конфліктного нагнітання; передбачення режиму як важливого регулятивного засобу; навички координації та організації, корекції в процесі педагогічної діяльності тощо.

ТВОРЧА САМОРЕГУЛЯЦІЯ	
<p>Один з рівнів регуляції активності функціонування внутрішніх систем (біолого-фізіологічні процеси, пов'язані із станом здоров'я організму), що виражає специфіку психічних засобів, що реалізують її. Залежно від виду діяльності і умов її здійснення саморегулювання може здійснюватися різними психічними засобами (чуттєві конкретні образи, уявлення, поняття та ін.). Урахування під час саморегуляції індивідуалізації такого процесу залежності від конкретних умов, а також характерних особливостей нервової діяльності, особистісних якостей суб'єкта і його звичок до організації своїх дій, що реалізується в процесі певної діяльності.</p>	<p>Прийняття суб'єктом (студентом) цілі його професійної активності, творче моделювання освітньо-виховних цілей, пов'язаних із його професійним фахом, умов творчої діяльності, виконуваних операцій; прогнозування системи критеріїв творчої діяльності педагога, уміння одержувати реальну інформацію про досягнуті творчі результати (діагностика); оцінка відповідності реальних результатів програмованим і стосовно критеріїв, що характеризують рівень досягнення результативності; уміння приймати об'єктивні рішення з метою удосконалення процесу педагогічної діяльності; самоформування провідних якостей, що характеризують творчого педагога; уміння користуватися методами саморегуляції (навичками застосування аутотренінгу, самонавіювання, самозаспокоєння, самоконтролю, психічного розвантаження і уміння входити в стан релаксації, самоаналіз, самосхвалення).</p>
ТВОРЧА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ	
<p>Свідома діяльність, спрямована на найвищий рівень професійної діяльності, що ґрунтується на активізації механізмів саморегуляції. З підвищенням рівня усвідомлення потреби творчого самовдосконалення дедалі більше актуалізуються механізми сили творчого саморозвитку особистості вчителя.</p>	<p>Результативна творча педагогічна діяльність, яка реалізується на основі чітко усвідомлених цілей, ідеалів, смислу та сенсу життєдіяльності та професійної творчості, певного рівня самосвідомості, самоствавлення; готовність до творчого самовизначення, самооцінки, самовдосконалення; критичний самоаналіз індивідуальних особливостей і потенційних можливостей, самоаналіз творчого саморозвитку, самозвіти та моделювання наступних елементів творчої самореалізації.</p>

Отже, творча самореалізація – це є етап реалізації, який характеризується підвищенням рівня професійної мотивації і життєтворчої активності студента, що виражається в заглибленій професійно-творчій свідомості [6, с. 21]. Вона синтезує креативність як внутрішній потенціал, що слугує передумовою до творчості (природжені якості) та набуті (додаткові мотиви, характерологічні особливості, творчі уміння та індивідуальні особливості психічних процесів), що формуються та розвиваються в процесі освіти та життєдіяльності. С.О.Сисоєва цей аспект впливу на особистість формулює як додаткові творчі якості особистості, які сприяють успіху в творчій діяльності [6, с. 87]. Такою передумовою у нашому дослідженні є клубна підструктура загальної системи позааудиторної діяльності студентів.

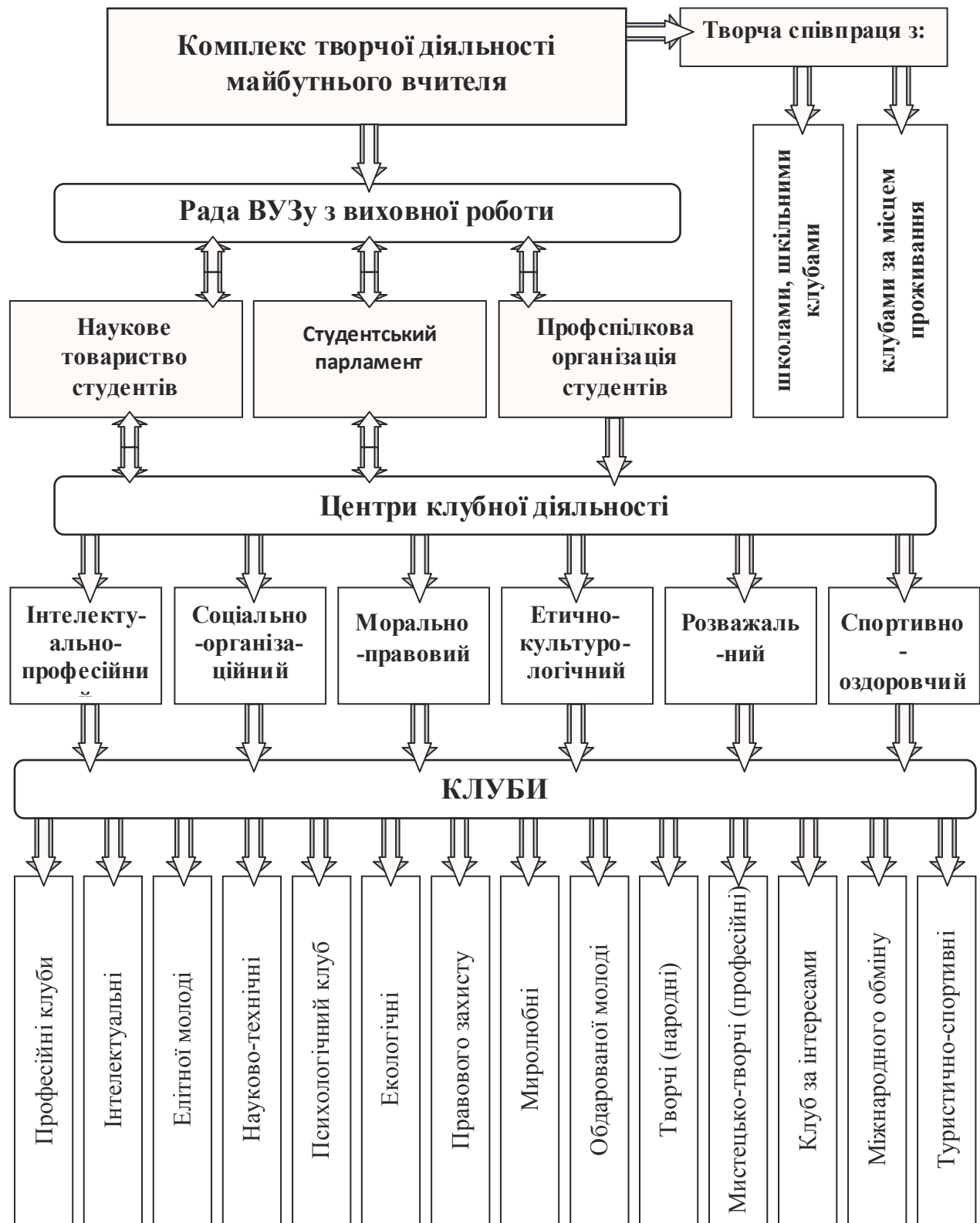
Клубна діяльність як система зовнішніх впливів на розвиток креативних здібностей студента – майбутнього педагога охоплює всі сфери внутрішньої структури особистості: когнітивну (пізнавальну) – сприяє розвитку творчого професійного мислення (пошуково-перетворюючий стиль мислення, дивергентність, гнучкість, швидкість, творча уява, розвиненість уваги, пам'яті тощо). У синтезі ці якості сприяють розвитку творчої свідомості і самосвідомості, які визначають її соціальну творчу активність – спрямованість на творчість. Цей аспект забезпечує професійний та соціально-організаційний напрями клубної діяльності студентів педагогічних навчальних закладів.

На рівні афективної складової особистості (емоційної) засобами клубної діяльності формується творча спостережливність у процесі розв'язання професійних завдань, самостійність, впевненість у непередбачених ситуаціях, сформована адекватна система Я – концепції, винахідливість, різнобічність особистісного розвитку, професійна інтуїція тощо. Забезпечують такий рівень розвитку клуби культурологічного характеру та екологічного (сприймається як аспект біо– і ноосфери).

Регулятивну складову особистості майбутнього педагога, важливими аспектами якої є наполегливість, цілеспрямованість, схильність до творчого ризику, здатність до творчої самореалізації у професійній діяльності, педагогічний оптимізм, здатність концентрувати творчі зусилля тощо забезпечує система виховної діяльності із студентами з метою їх творчої самореалізації концепції «Я-студент», що ґрунтується на самопізнанні своєї внутрішньої творчої природи (креативності) та самопрограмуванні виховного впливу з метою творчого самовдосконалення і творчої самореалізації.

Систему клубної діяльності студентської молоді, запропоновану нами, ми подаємо схематично (див. рис. 2).

В умовах клубної діяльності ми передбачали насамперед сформувати в студентів прагнення до творчого професійного пошуку, до досягнення ефективного результату в творчій взаємодії з учнями у конкретних умовах педагогічної праці, до самореалізації в професійній діяльності, певної гармонії як рівня, до досконалості, до імпровізації, до занять дослідницькою роботою розвитку творчої особистості учнів.

Рис. 2. Схема клубної діяльності студентів як важливої умови творчої самореалізації майбутнього педагога

Клубну діяльність ми організували на основі принципів різновіковості, професійності, багатопрофільності, спадкоємності та гармонії.

Система клубної діяльності оптимізує професійну підготовку майбутнього вчителя з позиції особистісно-діяльнісного підходу, що є основою творчої самореалізації у процесі клубної діяльності. Згідно з цим студент виступає як суб'єкт діяльності, суб'єкт розвитку (саморозвитку), що надає процесу професійної підготовки практичної спрямованості, створює умови для культури його педагогічної ді-

яльності, розвитку необхідних професійних умінь і навичок, здібностей. Розвиває прагнення до саморозвитку, творчої самореалізації щодо власних професійних схильностей і здібностей, до застосування творчого підходу в розумінні та сприйнятті навколишнього світу й самого себе. Саме такі риси необхідні сучасному вчителю, від творчої діяльності якого залежить не лише його власне самовдосконалення, а й творча самореалізація вихованців, майбутніх громадян суспільства.

Література:

1. Зязюн І. Гуманістична стратегія теорії і практики навчального процесу // Рідна школа. – 2000. – № 8. – С. 8-13.
2. Кремінь В.Г. Система освіти в Україні: сучасні тенденції і перспективи // Професійна освіта: педагогіка. Польсько-український журнал. – Київ – Ченстохова, 2000. – № 2. – С. 13.
3. Безпалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. – М.: Педагогика, 1989. – 190 с.
4. Адлер А. Индивидуальная психология // История зарубежной психологии (30-60 гг. XX в.). Тексты. – Т. 6. – С. 11.
5. Гімназія на зламі століть: Практико-зорієнтований посібник / Ред. рада: Д.І. Петренко, І.Г. Єрмаков. – К.: Літопис-XX, 1999. – 432 с.
6. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості вчителя: Навч. посібник. – К.: ІСДОУ, 1994. – 112 с.